

Budsjett 2010

”Mot lysere tider.....”

Opposisjonspartiene Nannestad Høyre (H) og Nannestad Fremskrittsparti (FrP) har de siste fire årene gitt sterkt uttrykk for bekymring når det gjelder den økonomiske styringen av kommunens ressurser.

Vi stiller oss igjen kritisk til rådmannens forslag til budsjett.

Budsjett forslaget inneholder for mange ubesvarte økonomiske problemstillinger og et for lavt nivå av kutt i driftskostnadene til Nannestad kommune (NK).

H og FrP fremmer et samlet forslag til driftsbudsjett og investeringsbudsjett for NK for 2010, med kommentarer for 2011.

Alternativt tall-budsjett driftsutgifter/investering legges ved dette dokumentet **-vedlegg 1**,
Liste over verbalforslag er **vedlegg 2**.

Norge er et av verdens rikeste land. Kostnadsnivået i kommune-Norge og offentlig sektor er svært høyt.

Politikk dreier seg mye om hva det offentlige skal drive med, og hvorledes de offentlige oppgavene skal utføres.

Dagens offentlige forvaltningssystem er tungrodd og byråkratisk, og det sikrer ikke befolkningen de grunnleggende velferdsgoder som kommunene er pålagt å tilby. Kommunene pålegges oppgaver av Stortinget uten at Stortinget i mange tilfeller sikrer finansielt grunnlag. Samtidig stilles ikke kommunene tilstrekkelig til ansvar for en ufornuftig bruk av de økonomiske ressursene.

Kommuner med ansvarlig styring blir straffet ved at staten tar penger fra disse og gir til de dårligere styrte kommunene. Slik offentlig forvaltning er organisert blir resultatet ineffektiv drift, ressursløsning og et utilfredstillende tilbud av velferdsgoder til innbyggerne.

Kommunens inntekter har økt betydelig de senere år, noe som skulle ha satt kommunene i stand til å gi sine innbyggere et bedre tjenestetilbud. Denne økningen har kommet som økt skatteinngang, som igjen har ført til at staten har redusert det kommunale og fylkeskommunale skattøret, for å øke overføringene gjennom inntektssystemet. På denne måten har staten skaffet seg stadig sterkere kontroll over kommunesektorens inntekter og fordelingen kommunene imellom. Dette har vært en uheldig utvikling som har **fratatt kommunene incitament** til å påvirke sine egne inntekter gjennom å markedsføre seg overfor næringslivet, og legge forholdene til rette for økt aktivitet og næringsutvikling. Denne uheldige utviklingen ble ytterligere forsterket da også selskapskatten ble overført fra kommunene til staten.

I kommuneproposisjonen for 2010 la regjeringen opp til reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 5-6 mrd kroner i 2010. I statsbudsjettet for 2010 legger regjeringen opp til en økning i frie inntekter på 2,8 mrd kroner. For NK vil dette si økte frie inntekter på 5,1 mill.

NK har de siste årene hatt en økonomistyring med uheldige og ukloke prioriteringer som har ført kommunen inn i en svært ugunstig økonomisk situasjon.

Posisjonspartiene (Ap, Sp, V, Krf, SV) har vedtatt budsjettforslag fra rådmannen som har balansert på null resultat, hvor engangsinntekter er blitt brukt til saldering av budsjettene. Dette har medført betydelig underskudd,

Det er svært uheldig at vi i Nannestad de siste års regnskaper i stor grad har tilført engangsmidler i form av fonds etc. for å bringe driften i balanse, **noe opposisjonen har frarådet på det sterkeste.**

Det er ikke samsvar mellom permanente inntekter og den løpende aktiviteten.

Noe som etter vår oppfatning er svært bekymringsfullt og uklok økonomi styring.

Bruk av disposisjonsfond til dekning av løpende drift har de siste årene vært følgende:

- 2005 med kr 0,2 mill,
- 2006 med kr 1,7 mill,
- 2007 med kr 5,2 mill og
- 2008 med kr 10,9 mill.

I 2008 foreslo rådmannen at NK skulle ta et ”pusterom” for å befeste stillingen – dvs. samme driftsnivå som 2007, med et budsjettert driftsresultat på tilnærmet null. Dette ble vedtatt av det politiske flertallet i Nannestad (Ap, Sp, V, Krf, SV).

Opposisjonspartiene frarådet dette på det sterkeste. Resultatet ble et negativt netto driftsresultat på 27,1 mill. Kommunens regnskapsmessige merforbruk (driftsunderskudd) etter interne finanstransaksjoner beløp seg til kr. 15,4 mill.

H og FrP har de siste årene gitt klart uttrykk for stor bekymring for et alt for høyt driftsnivå.

Driftsnivået må tilpasses kommunens reelle inntekts og investerings nivå.

En av faktorene som er benyttet i Nannestad for å senke utgiftsnivået er å utnytte potensialet som kommunelovens §50 tillater, å tilpasse låneporteføljen til minimumsavdrag. Dvs. at vi nå har benyttet maks nedbetalingstid på mange av våre lån.

Dette er den mest kostbare måten vi kan betale ned lånene på. Vi nedbetaler lånene på en svært dyr måte for å holde utgiftsnivået på et ”falskt” lavest mulig nivå. I disse tider med lave renter vil det vært økonomisk gunstig å betale ned mest mulig på den store gjelda som kommunen har.

Men i stedet velger man en uøkonomisk løsning for kommunen.

Kommunen er svært sårbar dersom rentenivået stiger kraftig.

Momskompensasjonsordningen blir endret fra 2010. Da starter en overgangsordning over fire år, der kompensasjonen gradvis skal tilbakeføres til investeringsregnskapet. For budsjett- og regnskapsåret 2010 skal minimum 20 % av momskompensasjonen fra investeringer overføres fra driften til investeringsregnskapet. Fra 2014 skal kompensasjonen i sin helhet regnes som inntekter som skal knyttes til investeringsprosjekter og føres i investeringsregnskapet.

Disse endringene vil reelt medføre et **vesentlig inntektsbortfall for NK**, ettersom disse midlene i sin helhet er pløyd inn i driften. Kompensasjonen for 2010 er beregnet til kr 9,6 mill, tilsvarende 80% av kr 12 mill.

Man behøver ikke ha høy økonomisk utdannelse for å se at vi i Nannestad har hatt, hvilket ser dessverre ut til å fortsette, svært uheldig økonomisk prioriteringer som burde vært stoppet på et langt tidligere tidspunkt.

H og FrP har også tidligere gitt uttrykk for at vi ikke kan se at det har vært politisk eller administrativ vilje eller evne til å se på **virkelige varige endringer i driften** som vil gi oss resultater med hensyn til nivået på driftskostnader og klare prioriteringer av hvilke investeringsprosjekter man ønsker å satse på.

Tiltakene gjennomgått av administrasjonen så langt viser at disse **ikke vil være tilstrekkelig** til å dekke inn nødvendige netto kutt for å bringe varig balanse i kommunens drift. Forslagene som må komme fra rådmannen må inneholde tiltak som knyttes opp mot en **langsiktig, strategisk og helhetlig** tilnærming som i større grad tar hensyn til innbyggernes fremtidige behov for tjenester. Det må gjøres innsparinger av varig karakter som er tydelige i forhold til å oppnå en mer varig økonomisk handlefrihet.

Med den gjeldsbyrden NK har, som med stor sannsynlighet vil øke i tiden fremover, har vi brukt og bruker vi fortsatt for mye penger på driften – penger vi ikke har!

Rådmannens forslag til budsjett gir oss et inntrykk av at Rådmannen fortsatt har lite tro på at den nåværende driften og organiseringen av kommunen – kan bli bedre med hensyn på mer effektiv oppgave utførelse. **Dette gjør oss bekymret.**

Rådmannen signaliserer også at han vanskelig kan se at det er mulig å unngå kutt i driften uten å legge ned tjenester eller slutte å utføre pålagte oppgaver.

Slutte å utføre lovbestemte tjenester **ER IKKE** et alternativ for H og FrP – utførelsen og riktig kvalitet på disse oppgavene, skal prioriteres.

Samtidig vet vi at loven sjelden gir anvisning på lovbestemt kvalitet og volum på tjenester. Hvem som har rett til ytelser og ikke, avgjøres av de ansattes faglige skjønnsutøvelse og som igjen danner grunnlag for enkeltvedtak. Denne skjønnsutøvelsen blir igjen følgelig avgjørende for driftsøkonomien i kommunen.

Derfor vil vi at det etableres **serviceerklæringer og brukergarantier** for brukerne – slik at både innbyggere, ansatte og politikere til enhver tid vet hvilke tjenester til hvilken kvalitet man er blitt enige om å prioritere leveranse av.

I mars 2009 hadde administrasjonen en ledersamling på Jevnaker, der ble det etablert et omfattende tverrsektorielt gruppearbeid med mål å presentere ulike måter å redusere driftskostnadene på. Materialet fra gruppearbeidet er behandlet videre gjennom ulike grupper i tiden etter samlingen.

Rådmannen sier i sitt budsjett dokument for 2010 at det nå er gjennomført en omfattende prosess der alle virksomhetene har vært involvert. I tillegg er det blitt gjennomført en kvalitetssikring av riktig lønnsgrunnlag i hele organisasjonen. Virksomhetene skal nå være nøkternt budsjettert på en slik måte at driftsbalanse i 2010 er et realistisk mål.

Kommunestyret vedtok i juni 2009 kostnadsreducerende tiltak for 2009. Disse tiltakene er nå gjennomført, med en forventet helårs effekt i 2010 i størrelsesorden kr. 7,5 mill.

Etter dette viser budsjettprosessen i NK at det fortsatt er **en ubalanse mellom driftinntekter og driftsutgifter**. Dersom en ser bort ifra inntekter av midlertidig karakter, som momskompensasjon og eventuelt overskudd fra KLP, er underbalansen i størrelsesorden kr. 18 mill.

Rådmannen anbefaler NK å reduserer kostnadsnivået, eventuelt øke inntektsnivået, med ytterligere 18 mill. fordelt på to år, slik at disse innsparingene får full effekt fra 01.01.12.

I økonomiplanen som ble vedtatt juni 2009 kunne vi lese at Rådmannen konkluderer med at kommunen på mange områder er mer effektive enn sammenlignbare kommuner og at potensialet for en videre effektivisering gjennom generelle rammekutt langt på vei er uttømt. Stillingsstopp, vikarstopp, innkjøpsstopp el, vil ikke monne i forhold til de utfordringer som NK står overfor sier Rådmannen.

Vi må tørre å se kritisk på egen organisasjon. Det viktigste er tilbudet til innbyggerne.

H og FrP er enig med Rådmannen at vi i NK **MÅ reduserer kostnadsnivået**. Det har vi vist i våre tidligere budsjettforslag hvor vi har vært svært kritiske til å videreføre et for høyt driftsnivå.

Vi mener at Rådmannens forslag til innsparing for 2010 ligger for lavt. Rådmannen kommer igjen med forslag om å skyte inn engangsinntekter i driftsbudsjettet for 2010 med 10 mill. i momskompensasjon fra investeringer. Rådmannens råd til budsjettforslag blir med dette av en svært ugunstig karakter for H og FrP og for kommunens fremtid.

Rådmannen sier videre at disse midlene skal brukes for å gi tjenesteområdene tid til å tilpasse seg et lavere driftsnivå fra 1.januar 2012. Vi mener det er svær uklokt med flere ”pauseår” for tjenesteområdene, som i de siste 6 årene – bør har vært klare over at driftsnivået har vært for høyt.

Innsparings tiltak av varig karakter må settes i gang straks.

Resultatet av den omfattende prosessen der alle virksomhetene har vært involverte er **for deffansiv**. Dette gir oss igjen et klart signal på at våre tidligere budsjett forslag som har innbefattet å leie inn spesialrådgiver for en helhetlig økonomisk analyse av NK, fortsatt er svært aktuelt.

Vi ønsker at NK skal føre en økonomistyring som prioriterer og stadfester kvalitet og omfang av lovpålagte oppgaver. H og FrP setter krav om at følgende punkter følges opp i videre budsjett og økonomi styring for NK:

- Vi mener at det er mye å hente for kommunen på IKT-siden ved å fokusere på hvordan dataløsningene kan utnyttes for å forbedre tjenestetilbudet og effektivisere arbeidsprosessene. Skal en kommune hente ut gevinster må den tenke helhetlig og se på mulighetene som ligger i samspillet mellom organisasjon, prosesser og teknologi. Forskning viser at kommuner har et stort potensial for å frigjøre ressurser.
- Bevilgninger til lag og foreninger skal ikke kuttes.(ligge på 2009 nivå)
- Nåværende lærertetthet skal opprettholdes. (akershus gjennomsnitt)
- Økonomiske effekter ved interkommunalt samarbeid med nabokommunene synes undervurdert. En ber om at rådmannen beskriver hvordan et slikt samarbeid gir gevinstrealisering for Nannestad kommune, og hvilke områder som evt. er vurdert egnet til samarbeid, men hvor dette ikke er gjennomført. Vi vil nevne noen eksempler hvor et samarbeid absolutt burde vurderes i forhold til :
 - Administrasjon og støttefunksjoner

- Helsetjenester
 - Kultur
 - Tilrettelegg, støtte, bistand for næringsutv.
 - Sosialtjenester
 - Natur, vern og areal
 - Barn
 - Plan og bygg
 - Samferdsel m.fl.
- Vurdering av økonomisk gevinst ved skifte av pensjonsleverandør skal utredes.
 - Det innføres generell ansettelsesstopp i Nannestad kommune med umiddelbar virkning. Stillinger som ønskes besatt skal gjennom kommunestyret for godkjenning.
 - Vi mener også at det vil være mye å spare når det gjelder innkjøp av varer og tjenester. At dette ikke er nevnt i Rådmannens forslag til budsjett, ser vi på som mangelfullt og svært uheldig.
 - Det burde også vurderes outsourcing av tjenester – (tjenesteutsetting til privat drift med **kommunal styring** etter kontrakt)
 - Det skal også foretas en gjennomgang/evaluering av vår deltakelse i interkommunale selskaper

Gjeldssituasjonen vil i mange år framover være en av våre største utfordringer, det må derfor gjøres en streng og fornuftig prioritering av hva kommunen skal bruke investeringsmidler og ressurser på i tiden framover.

Rådmannen anbefaler at gjennomsnittlige investeringer i årene som kommer reduseres til 25 mill. pr. år.

Det ser vi at er **helt urealistisk**, når vi både har behov for **bygging/utvidelse av Preståsen og Maura skole**, investeringer innen eldreomsorgen (da vi vet at det i følge SSB og Agendas tall vil komme en sterk økning av eldre innbyggere i tiden som kommer) .Det må settes opp en realistisk investeringsplan for perioden som stemmer med virkeligheten.

En utvidelse av **Maura og Preståsen skole** er ikke noe vi kan velge bort – **det MÅ prioriteres** dersom vi skal kunne oppfylle de lovpålagte krav som stilles kommunene i forhold til de elever skolen skal ha plass til, og den undervisning som er pålagt gjennomført.

Den enkleste utveg for de fleste politiske partier synes å være skatte og avgiftsøkninger. Når ikke administrativ eller politisk ledelse **evner** å gjøre de riktige og nødvendige prioriteringer blir løsningen ofte å sende enda flere og høyere fakturaer til innbyggerne.

Vi er opptatt av at administrasjonen av kommunen skal ha evner til å kunne løse oppgavene på en kvalitativ god måte uten urimelig høy økonomisk belastning for skattebetalerne/ våre innbyggere.

Eiendomskatt

Vi er sterk motstander av at kommunene kan kreve inn skatt på eiendom. Utgifter knyttet til å bo i egen bolig er høye nok i Nannestad, slik at en boskatt i tillegg vil være direkte urimelig. De kommunale utgiftene som denne skatten var tenkt å dekke, blir i dag belastet i form av kommunale vann-, avløps- og renovasjonsgebyrer, og dagens eiendomsskatt må derfor sees på som en dobbeltbeskatning.

At rådmannen benytter eiendomsskatt som mulig løsning på de økonomiske problemer kommunen nå er inne i, finner H og FrP som direkte motstridende i forhold til det vedtak kommunestyret har fattet om ikke å innføre eiendomsskatt i denne perioden. Rådmannen må i sine forslag både til økonomiplanen og budsjett gi respekt for det vedtak kommunestyret har fattet for inneværende periode.

Når Rådmannen foreslår at løsningen kan være å øke inntektsnivået med Eiendomsskatt – er H og FrP svært uenig.

Eiendomsskatt rammer tilfeldig og usosialt, og slett ikke etter evne. Eiendomsskatt er en spesielt urimelig form for dobbelbeskatning ettersom skatten ikke står i sammenheng med hvorvidt man har hatt noen avkastning på eiendommen. Eiendom beskattes flere ganger ettersom man allerede har betalt skatt på lønnen eiendommen er ervervet for, samt dokumentavgift ved ervervet, eventuelt arveavgift og merverdiavgift av påkostninger. Dessuten er eiendommen allerede gjenstand for formuesbeskatning. Eiendomskatten rammer selvsagt ikke bare eiendomsbesittere. Den rammer også leietaker som får påslag på husleien når husverten får økt sine utgifter.

Med disse ord vil H og FrP gi klart uttrykk for at innkreving av eiendomsskatt i NK vil være en helt uaktuell skatt å kreve inn av Nannestads innbyggere.

Eiendomsskatt blir foreslått av rådmenn og vedtatt av de kommunestyret som ikke har evne, kunnskap eller vilje til å gjennomføre en sunn økonomisk styring av innbyggernes allerede innbetalte skatter og avgifter.

Helhetlig økonomisk analyse

Vi mener at det fortsatt er store potensialer for forbedringer av driften av vår kommune.

Behovet for å få hjelp av ekspertise utenfra, er helt klart tilstede.

Vi ønsker at man skal bruke spesialrådgivere som skal foreta **helhetlig økonomiske og kvalitets analyser** som redegjør for hvor man står både når det gjelder drift og investeringer.

Det bør bestilles utredninger for de enkelte områder som belyser fremtidens tjenester og forslag til endringstiltak.

Hva kan vi gjøre annerledes for å oppnå en **trygg langsiktig økonomisk drift** for Nannestad kommune? Hvilke utfordringer har man og hvilke håndgrep må gjøres for å sikre et netto driftsresultat som innfrir kravet om en sunn kommuneøkonomi?

Vekst fører til investeringer og økt gjeld er vanskelig å unngå. Det er opplagt at det skal langsiktig og gjennomtenkt planlegging til for at dette skal kunne ende i balanse.

Innenfor definerte økonomiske rammer er det viktig at det gjøres riktige prioriteringer.

Når man må inn i en slik omfattende omstillingsprosess som NK står ovenfor, er det avgjørende at både politisk og administrativ ledelse "ser" det samme, og at man har felles forståelse av utfordringene og muligheten samt hvilke konsekvenser de ulike valgene gir. Utgangspunktet i denne type prosesser er at man ikke alltid skal velge det billigste alternativet, men man skal vite kostnadene og konsekvensen ved og ikke gjøre dette.

Den politiske og administrative ledelse må ha styringen og stå i front for et omstillingsarbeid som skal legge vekt på åpenhet, medvirkning og ansvarliggjøring. Vi må fokusere på kommunens utfordringer til kommunen som samfunn, tjenesteyter og organisasjon. Når omstruktureringer og besparelser skal gjennomføres så går dette utover alle ledd i kommunen

helt ut i 1. linje-tjenesten. Det er derfor viktig for H og FrP at administrasjonen får synliggjort den økonomiske situasjonen for alle ansatte, og gjøre disse bevisst over dette i den jobb de skal utføre. En åpen dialog med alle ansatte, og herunder arbeidstakerorganisasjonene er viktig for at omstillinger skal fungere i de ulike tjenestene. H og FrP ber rådmannen opplyse om hvordan de ansatte blir ivaretatt i de prosesser som nå foregår på ledernivå, og på hvilken måte arbeidstakerorganisasjonene blir holdt informert.

Desto vanskeligere den økonomiske situasjonen er, desto viktigere blir det å gjøre **klare, langsiktige og kloke** prioriteringer.

Innsparing og effektivisering

Vi mener det ligger et stort potensiala for innsparinger gjennom effektivisering og konkurransestimulering innen kommunesektoren og er glade for at en generell ordning med momskompensasjon gjør at privat kan konkurrere med kommunalt ansatte på like vilkår nå er innført. De uklare ansvarsforhold som eksisterer mellom stat og kommune er uheldige. Staten pålegger kommunene oppgaver og bestemmer i stor grad deres inntekter. Det er kommunene som formelt fatter vedtak om hvordan pengene skal brukes, samtidig som de selv utfører oppgavene. Et slikt system fører nødvendigvis til at når oppgaver pålagt kommunene svikter, skylder staten på kommunenes feilprioriteringer og kommunene på statens manglende pengetilførsel.

Etablering av konkurransemarkeder (deregulering) som et virkemiddel er blitt tatt i bruk i flere sektorer i nesten alle OECD-land de siste 15-20 årene. Hovederfaringen internasjonalt synes å være at etablering av konkurransemarkeder leder til en mer effektiv produksjon, ved at tjenestene produseres billigere enn tidligere. Erfaringer viser at denne type konkurranse ofte leder til økt tjenestemangfold, bedre kvalitet og høyere servicenivå.

Erfaringene kan tyde på at det er konkurransen i seg selv som genererer forbedringene. Det innebærer at privatisering ikke nødvendigvis er avgjørende for å realisere effektiviseringsgevinster. De internasjonale erfaringene **NOU 2000: 19 Bør offentlig sektor eksponeres for konkurranse?** har basert seg på, indikerer at konkurranseeksponering normalt leder til kostnadsbesparelser i størrelsesorden **10-30 %**. Erfaringene viser at dette er overførbart til alle ledd i kommunen.

H og FrP vil derfor foreslå konkurransestimulering også i Nannestad som en av faktorene for å få driftsnivået ned på et riktig nivå.

I heftet "Flatere struktur - er det veien å gå?" fra KS/Kommuneforlaget, vises ulike dilemmaer og løsninger i fht. en to-nivåmodell. H og FrP er av den oppfatning at en flatere organisasjonsstruktur vil bidra til en mer effektiv og målrettet organisasjon, og foreslår en forenklet modell, for eksempel to-nivå forvaltningsmodell for Nannestad kommune.

Oppsummering:

H og FrP er enig med Rådmannen at vi i NK MÅ reduserer kostnadsnivået. Det har vi vist i våre tidligere budsjettforslag hvor vi har vært svært kritiske til å videreføre et for høyt driftsnivå. Vi har varslet om det resultat vi nå kan se – en enda svakere økonomisk situasjon for NK.

Økonomistyringen og prioriteringene til posisjonspartiene har ført NK pr. 4 sept. 2009 inn i Robek registeret. Dvs. at Fylkesmannen skal føre lovlighetskontroll av årsbudsjettvedtak, samt godkjenne vedtak om opptak av lån.

Problemet er ikke for lave inntekter i Nannestad, men for store utgifter vedtatt av politikere som totalt mangler evnen til å prioritere de kommunale kjerneoppgaver.

Viktige faktorer som vil bidra til å bedre NK økonomiske situasjon er:

- Leie inn ekspertise/rådgivere ang. kommunal drift
- Innføre konkurranseutsetting på de tjenesteområdene som det vil være gunstig
- Selge kommunale eiendommer
- Foreta en gjennomgang/kvalitetssikring av alle våre innkjøpsavtaler – med innleid ekspertise
- foreta en ny vurdering av låneporteføljen med en økonomisk gunstig nedbetalingsplan

Det er svært viktig for H og FrP at vi innfører **serviceerklæringer og brukergarantier** for brukerne på prioriterte kjerneoppgaver, slik at både innbyggere og politikere til enhver tid vet hvilke tjenester til hvilken kvalitet man har blitt enige om å utføre leveranse av.

Med dette presenteres Nannestad Høyre og Nannestad Fremskrittsparti sitt alternative budsjettforslag for 2010 med føringer for 2011.

Tone J. Brekke
Gruppeleder/styreleder for Nannestad Frp

Christian Bendz
Leder Nannestad Høyre